

מדדי הרצליה 2015 לחוסן לאומי

סיכום ממצאים

פרופ' רפי מלניק

המרכז הבינתחומי הרצליה
יוני 2016

מדדי הרצליה לחוסן הלאומי לשנת 2015 מציגים הרעה בו, בהמשך לבלימת המגמות שהתפתחו בשנים האחרונות; עד 2012 ניכר היה שיפור חוסנה הכלכלי של ישראל, תוך סגירת הפער מול מדינות ה-OECD, על רקע משבר כלכלי מתמשך בעולם והאיתנות היחסית המקרו כלכלית של המשק הישראלי. אולם, ב-2015, הביצועים הכלכליים של ישראל מציגים האטה משמעותית בצמיחה שאינה מאפשרת סגירת הפער, זאת על רקע שיפור מסוים בחלק ממדינות ה-OECD. במקביל, ממשיכה התמונה החברתית להיות בעייתית, במיוחד על רקע החולשה הכלכלית. שיפור החוסן בעתיד מחייב תפנית הכוללת מדיניות יזומה, קבלת החלטות קשות, תוך שינוי קדימויות לאומיות - שבלעדיהן שיפור החוסן הלאומי אינו מובטח ואף תתכן פגיעה בו.

מדד הרצליה לשנת 2015 מצביע על כך שחוסנה המקרו כלכלי של ישראל ירד ושביוצעי המשק לא הספיקו על-מנת להמשיך ולצמצם את הפער בינה לבין המדינות ה-OECD. רכיבי מדדי הרצליה לשנת 2015 מציגים אורות וצללים:

בצד הצללים וחולשות המשק ניכרת, ירידה בצמיחת המשק הנמשכת בארבע שנים האחרונות; בשנת 2015 הסתכם גידול התוצר ב-2.5 אחוזים. בהתאם, הייתה הצמיחה לנפש בשנה זו 0.5 אחוזים, שהיא נמוכה ממרבית מדינות ה-OECD, על רקע שיפור מסוים בתפקודם. אינפלציה שלילית, -1.1 אחוזים, במרחק גדול מגבולו התחתון של יעד אינפלציה הממשלה, המשקפת מחסור בביקושים וגידול פער התוצר במקביל לירידת מחירי הנפט וחומרי גלם אחרים בעולם, ירידה בהשקעות המשק, -1.4 אחוזים,

וירידה ביצוא, 1.3- אחוזים¹, על רקע ביקושים עולמיים נמוכים והתחזקות השקל. בעיה חמורה, שאינה חדשה, היא פיריון העבודה הנמוך של המשק, יחסית לממוצע המקובל ב-OECD, ופער פיריון שלא נסגר. בצד האורות וחזקות המשק בולטים החוב הציבורי ביחס לתוצר, 64.8 אחוזים, נמוך מרוב מדינות ה-OECD, שיעור אבטלה נמוך, 5.3 אחוזים, תוך עלייה בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה ועודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים בסך 13.8 מיליארדי דולרים.

כאמור, לא הצליחה ישראל לצמצם את הפער הכלכלי אל מול מדינות המדגם, ועל-פי הנתונים המעודכנים של ה-OECD מיקומה היחסי ירד למקום 20 במסדר המדינות בשנת 2015, ממקום 18 אשתקד. תמצית המדד מוצג בלוח 1 להלן; המדד בכללותו מאפשר השוואה כמותית שנתית בין ישראל ומדינות ה-OECD והשוואה המתייחסת לכל מדינה על פני זמן.

המדד המשולב - כלכלי-חברתי, מנסה לבטא כמותית את שילוב ההתפתחויות הכלכליות והחברתיות. האינדיקטורים החברתיים המתווספים לאינדיקטורים הכלכליים הם: תחולת העוני, אי-השוויון, שיעור האבטלה הכרוני (שיעור המובטלים מעל שנה), ושיעור התעסוקה. השוואת המדד המשולב - כלכלי-חברתי - של ישראל לזה של המדינות המפותחות, מצביע כי ב-2015 לא נסגר הפער על רקע שיפור קל במדינות ה-OECD. במדדים של השנים הקודמות טענו כי הביצועים המקרו-כלכליים, הטובים יחסית של ישראל, והאסטרטגיה בתחום החברתי שנשענה על כוחות השוק בלבד, אכן פעלו בכיוון הנכון, אך פעולתם הייתה איטית. הביצועים הכלכליים המוחלשים של המשק ב-2015 מקשים עוד יותר על השיפור החברתי. ישראל עומדת מול אתגרים רציניים. עיקר הבעיה נמצאת בממדי העוני ואי-השוויון בהתחלקות ההכנסות, שקשה לטפל בהם, במשק שאינו צומח בהתאם לפוטנציאל. ישראל ממשיכה בחריגותה מול מדינות ה-OECD ומכאן שטיפול בבעיות המקרו-כלכלית צריך להיות מלווה בהתוויית תכניות ממשלתיות מיוחדות לטיפולן.

הפערים בינינו ובין מדינות ה-OECD משמעותיים בעיקר בשל שיעורי העוני ואי-השוויון, זאת למרות שבשנים האחרונות נוצרה בהם מגמה קלה של שיפור, שנבלמה בשנת 2015. בשני האינדיקטורים החברתיים האחרים - שיעור האבטלה הכרוני ושיעור התעסוקה - מצבנו טוב יחסית. נראה שהעלייה בשיעור התעסוקה, שהשתפר בשנים האחרונות, ושיעור האבטלה הכרוני הנמוך יחסית בישראל, מהווים פתרון יסודי לבעיות החברתיות בטווח הארוך, אך לצורך שיפור יסודי יותר, נדרשת התערבות ישירה ומיוחדת. במדד המשולב כלכלי-חברתי ירדה ישראל למקום ה-21, במסדר המדינות בשנת 2015, יחסית למקום ה-20 אשתקד.

לצורך שיפור החוסן הלאומי בעתיד, מחויבת הממשלה לאמץ אסטרטגיה שתשפר את שיעור צמיחת המשק. על הממשלה להדגיש את גידול ההשקעות במשק, תוך גידול רכיב ההשקעות בתקציב תשתיות המשק. הממשלה מחויבת להמשיך לשמור על גירעון פיסקאלי סביר, המאפשר המשך מגמת הירידה

¹ ללא יהלומים

בחוב הלאומי ביחס לתוצר המשק, ולאסטרטגיה כלכלית מאוזנת, תוך שיפור ביצועי המגזר הציבורי. עלינו לשמור על הציבות הפיננסית, תוך עמידה ביעדי האינפלציה באופן של שנה-שנתיים. בנוסף, יש להציב מדיניות כלכלית-חברתית ארוכת טווח, המבוססת על יעדים חברתיים קונקרטיים, שיש להתמיד, בנחישות להשיגם, ולשלב צעדים מעשיים גם בטווח הקצר, על-מנת לצמצם את ממדי העוני ואי-השוויון. קיים חשש שהמדיניות החברתית שהונהגה בשנת 2003, בעיקר בתחום הקצבאות, אשר הניבה תוצאות טובות בתחום שיעור ההשתתפות בשוק העבודה, שכאמור מהווה את הפתרון היסודי, ארוך הטווח, לבעיות החברתיות, נחלשה בממשלה הנוכחית, מה שעלול להביא לנסיגה בהישגים. יש חשש שמהלך זה יקרין שלילית גם על העוני ועל אי-השוויון.

Table 1. THE HERZLIYA ECONOMIC INDEX 2015

Rank	Country	Economic Index
1	USA	103.87
2	Norway	75.44
3	Germany	75.40
4	Switzerland	75.20
5	Japan	74.21
6	Netherlands	71.48
7	Denmark	70.78
8	Canada	69.92
9	Sweden	69.35
10	UK	69.22
11	Australia	69.10
12	France	68.03
13	Austria	66.94
14	Ireland	66.48
15	Korea, Rep	66.43
16	Belgium	65.65
17	New Zealand	64.71
18	Italy	63.61
19	Finland	62.74
20	Israel	62.42
21	Spain	59.55
22	Czech Rep	59.37
23	Portugal	57.39
24	Poland	54.28
25	Hungary	52.67
26	Greece	51.07
27	Turkey	50.01

Table 2. THE HERZLIYA ECONOMIC-SOCIAL INDEX 2015

Rank	Country	Economic Index
1	USA	102.02
2	Japan	75.04
3	Switzerland	74.74
4	Germany	74.40
5	Norway	73.79
6	Netherlands	70.05
7	UK	69.21
8	Denmark	68.97
9	Canada	68.64
10	France	67.61
11	Australia	67.24
12	Austria	67.07
13	Sweden	66.84
14	Ireland	65.36
15	Belgium	65.32
16	Korea, Rep	64.06
17	Italy	63.85
18	New Zealand	63.07
19	Finland	61.73
20	Spain	59.72
21	Israel	59.55
22	Czech Rep	58.27
23	Portugal	57.74
24	Poland	52.95
25	Hungary	51.31
26	Greece	51.29
27	Turkey	47.62